

İRAN BİLGİ NOTU

EYLÜL
2022

GÜNCEL VERİLER

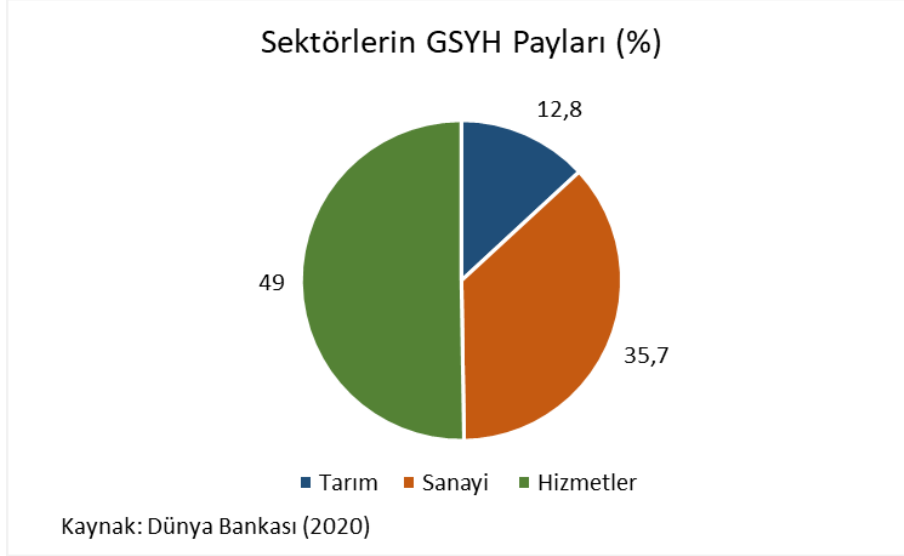
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	938,1	1.426	1.739
Büyüme	%	1,8	4,0	3,0
Nüfus	Milyon Kişi	84,1	85	85,8
Kişi Başı Gelir	USD	11.149	16.784	20.261
Enflasyon	%	36,4	40,1	32
İşsizlik Oranı	%	9,6	9,8	10,1
Cari Denge / GSYH	%	-0,1	2,0	3,5
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-5,1	-4,5	-4,0
İhracat	Milyar USD	41,0	75,1	-
İthalat	Milyar USD	38,8	53,0	-

Kaynak: IMF KEG Nisan 22, Trademap

1. İRAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Tarihi Pers antik imparatorluğunun kalbi olan İran, bölgede emperyal güç olarak ve daha sonra stratejik konumu, zengin doğal kaynakları (özellikle petrol) sayesinde sömürge ve süper güç rekabetlerinde bir faktör olarak uzun süre boyunca bölgede önemli bir rol oynamıştır.

2020 yılı sonu itibari ile 157,8 milyar varil petrol rezervi, 32,1 trilyon metreküp doğalgaz rezervi bulunmaktadır. Bahsedilen kaynaklar haricinde, İran dünyanın en büyük çinko, ikinci büyük bakır ve dokuzuncu büyük demir rezervine sahiptir.

1979 devriminden bu yana İran uzun vadeli hedefleri olan ekonomik bağımsızlık ve tam istihdam hedefleri ile doluydu. Ancak, 1980'li yıllardan beri maruz kaldığı engeller bunu kısıtladı. İran ekonomisinin önündeki en büyük engel uluslararası toplumdan devam eden izolasyonudur. Bu izolasyon, pazarlarının kısa ve uzun vadeli büyümesini engellemiş, yüksek teknolojiye erişimini kısıtlamış ve yabancı yatırımcıyı sınırlamıştır. İran'ın izolasyonu özellikle ABD'nin uluslararası terörizmi desteklemesi suçuyla uyguladığı yaptırımlar olmuştur.

Bahsedilen ambargolar ile İran'ın başta petrol ve petro kimya satışı engellenerek ülkeye döviz erişimi kısıtlanmıştır. Buna ek olarak, ambargolar ile, üretim sürdürülebilir olmaktan çıkmış ve üretimin artması nispeten engellenmiştir. Hemen hemen tüm finansal kuruluşların yaptırım kapsamı ürünlerde İran'la ticarete aracılık yapması kısıtlanmıştır.

Yaptırımlara rağmen hükümet, ülkenin iletişim, ulaşım, üretim ve enerji altyapılarını (nükleer santraller dahil) geliştirmeye çalışmış ve ulaşım sistemlerini komşu ülkelerinkilerle entegre etmeye başlamıştır. Ancak, tüm bunlara karşın İran ekonomisi petrol ve doğalgaz gelirlerine önemli ölçüde bağımlı kalmıştır.

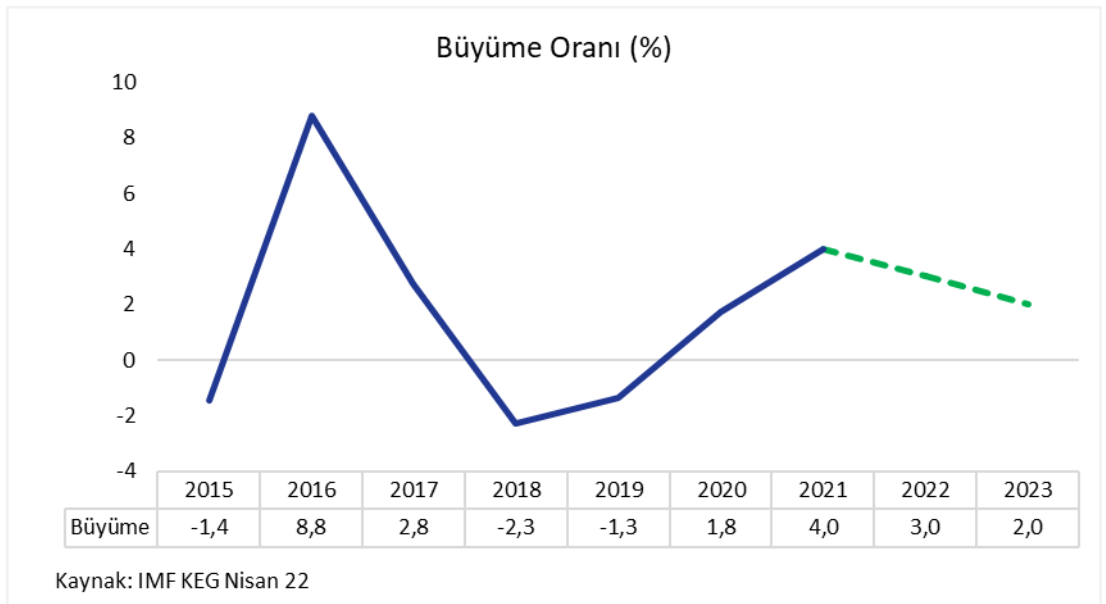

2. BÜYÜME

Ülkenin maruz kaldığı ambargolar ekonomisinin potansiyelinden daha az gelişmesine neden olmuştur. Yaptırımlar ile İran ekonomisi geçmişten bugüne, Riyal'ın aşırı değer kaybetmesi, döviz kurunun yükselmesi ve bu bağlamda imalat sektöründe maliyet artışı gerçekleşmesiyle enflasyonun yüksek oranlara ulaşması, doğal kaynak gelirlerine bağıllık gibi birçok sorunla uğraşmıştır. Böylece, ekonomik zayıflama beraberinde gelmiştir. Bunlara ek olarak, küresel bankacılık sistemi ile geç entegrasyonu da yabancı sermaye yatırımlarını ve dış ticareti sınırlamıştır.

2014 yılı öncesi daralmalar ile mücadele eden İran ekonomisi, 2016 yılında nükleer anlaşma ile ilgili ambargoların kaldırılmasıyla daha yüksek petrol üretimi ve ihracatı elde etmiş ve %8,8 büyümüştür. 2018 yılına gelindiğinde ise, eski ABD başkanı Trump, nükleer anlaşmadan çekilerek yaptırımların yeniden devreye gireceğini açıklamıştır. Ambargoların yeniden uygulanmasıyla sanayi sektöründe %17,3 gibi ciddi daralma yaşanmış petrolün GSYH içerisindeki payı ise %18,1 daralmıştır. Bu doğrultuda ülke ekonomisi 2018 yılında %2,3 küçülmüştür. 2019 yılında ABD-İran arasındaki siyasi gerilimlerin yaşanması ve ambargoların devam etmesiyle ekonomi %1,3 küçülmüştür.

2020 yılı ortalarında petrol sektörü ve hizmetler tarafından sağlanan kademeli toparlanma ile %1,8 genişleyen İran ekonomisi on yıllık durgunluktan yavaş yavaş çıkmaya başlamıştır. Dış şokların etkisini azaltan düzenlemeler ve petrol fiyatlarındaki artışın yaşanmasıyla 2021 yılında yeniden ivme kazanan ekonomi yıl genelinde %4 genişlemiştir.

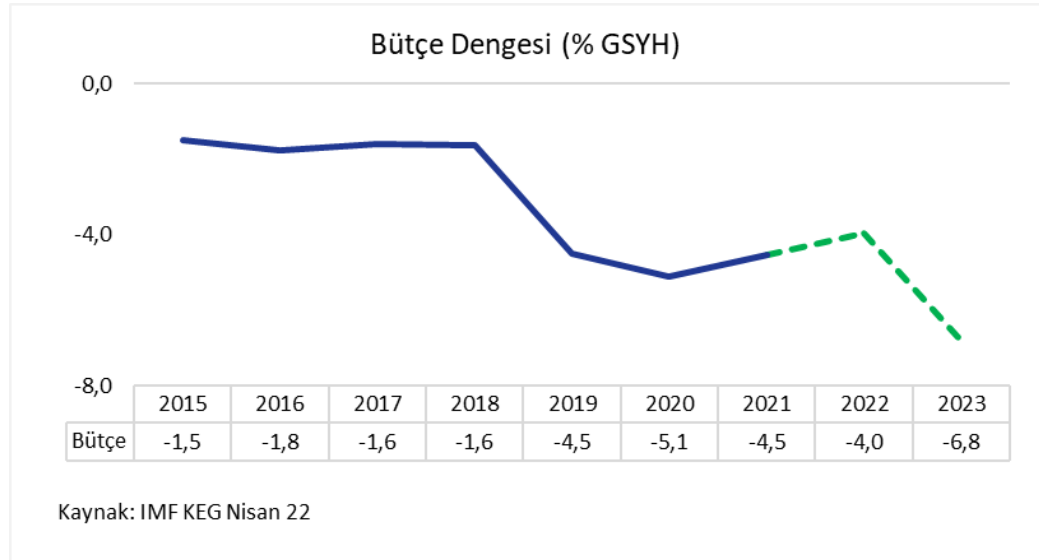

3. BÜTÇE DENGESİ

Petrol ve doğalgaz ihracatının İran'ın GSYH'deki payının yüksek olması, ülkenin kamu maliyesindeki gelirlerinin de bu kalemlere bağlı hale getirmektedir. Genellikle GSYH cinsinden açık veren bütçe, ülkenin maruz kaldığı yaptırımlar haricinde petrol fiyatlarında gerçekleşen dalgalanmadan da ciddi boyutta etkilenmektedir.

2013-2018 yılları arasında ortalama olarak GSYH cinsinden %1,6 açık veren bütçe, 2019-2020 yılında ülkenin yaşadığı siyasi gerilimler ve Kovid-19 salgınının tüm dünyada etkili hale gelmesiyle sırasıyla %4,5 ve %5,1 oranında bütçe açığı vermiştir. 2021 yılında ise bütçe açığı GSYH'nin %4,5'ine gerilemiştir.

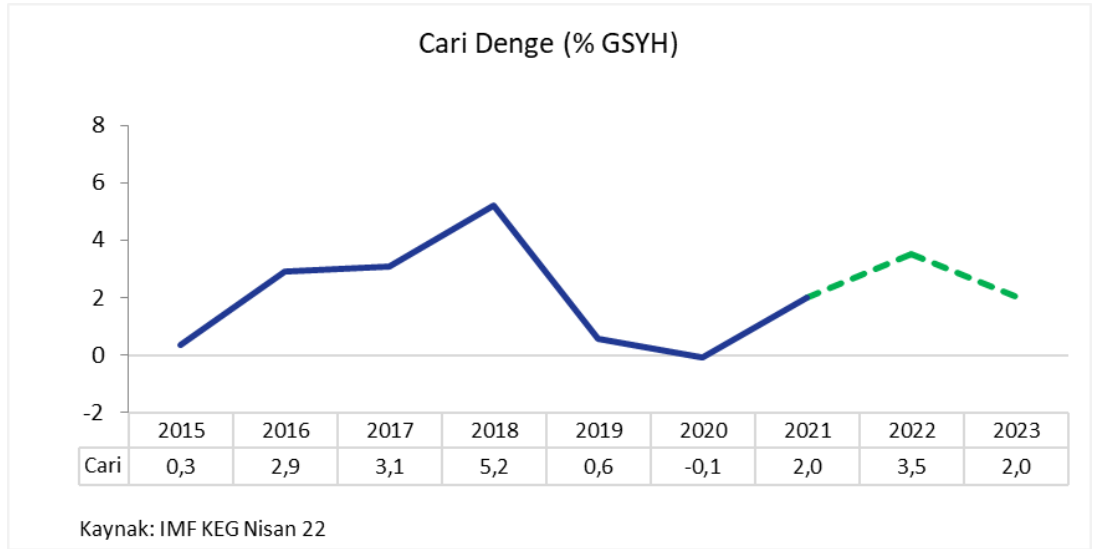

4. CARİ DENGESİ

Petrol ihracatıyla yakından ilişkili olan İran cari dengesi genellikle GSYH cinsinden fazla vermektedir. 2016-2017 yıllarında %3 civarında fazla veren cari denge, 2018 yılında iyileşen petrol fiyatları ve artan gaz ihracatı, uluslararası rezerv tamponlarının kademeli olarak artmasını sağladığı için %5,2 fazla vermiştir.

2020 yılında salgın kaynaklı petrol fiyatlarının düşmesi ve akabinde dış ticarete meydana gelen kayıp cari dengenin son 20 yıldan sonra ilk kez GSYH cinsinden %0,1 açık vermesine neden olmuştur. 2021 yılında ise ihracatın %83 artmasıyla %2 civarında cari fazla verilmiştir.

5. SWOT ANALİZİ (FITCH)

Güçlü Yönleri:

- İran, Suudi Arabistan ve Rusya'dan sonra dünyanın en büyük kanıtlanmış petrol rezervine sahiptir.
- İran, kısa vadede ekonomik çeşitlendirme beklentilerini destekleyebilecek genç ve eğitimli demografiden yararlanmaktadır.

Zayıf Yönleri:

- Uluslararası yaptırımlar ticareti kısıtlamaya ve döviz girişlerini önemli boyutta engellemeye devam etmektedir. Bu da çift haneli enflasyon oranlarına yol açmaktadır.
- Düzenleyici ortam, yabancı yatırımı caydırmaya devam etmekte ve oldukça zorlu olmaktadır.

Fırsatlar:

- İran, düzenleyici ve operasyonel ortamın iyileşmesi durumunda rekabet gücünü yabancı çok uluslu şirketlere yükseltmeye devam edecek büyük bir tüketici pazarını temsil etmektedir.
- ABD-İran ilişkileri Biden yönetimi altında gelişmeye devam edebilir ve kısa vadede ABD yaptırımlarının hafifletilmesiyle sonuçlanabilir. Bu durum, petrol satışlarının hakim olduğu ihracatta ciddi bir artışa neden olabilir.

Tehditler:

- Mevcut yönetim, herhangi bir zaman açıklamamasına rağmen, resmi sabitlenmiş döviz kurunu yakında bırakma niyetinde olduğunu açıklamıştır. Bu durum gerçekleşirse enflasyon ciddi boyutlarda artabilir.

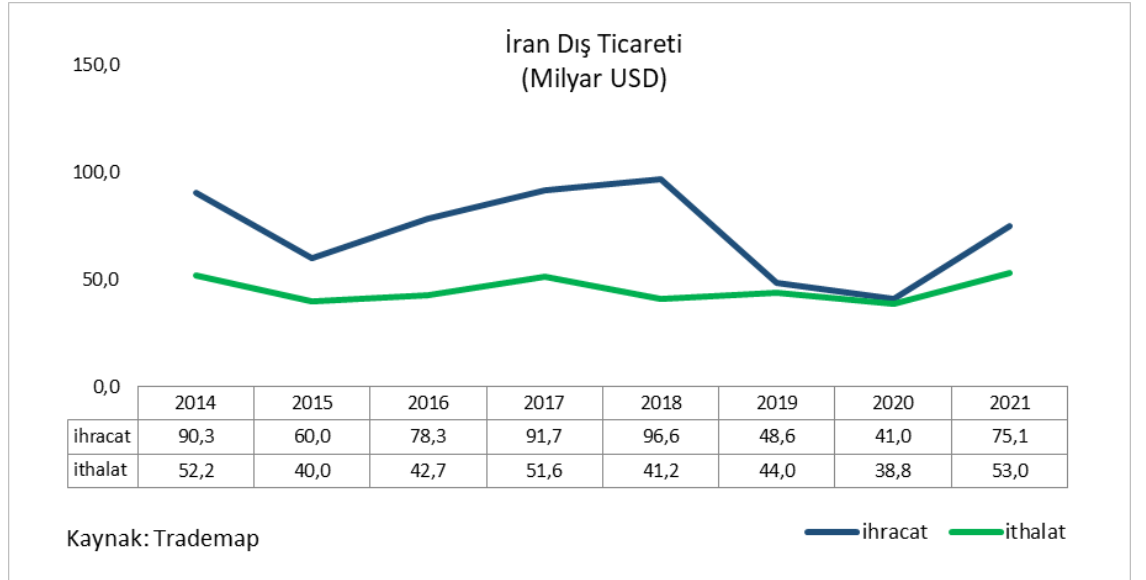
6. DIŞ TİCARET

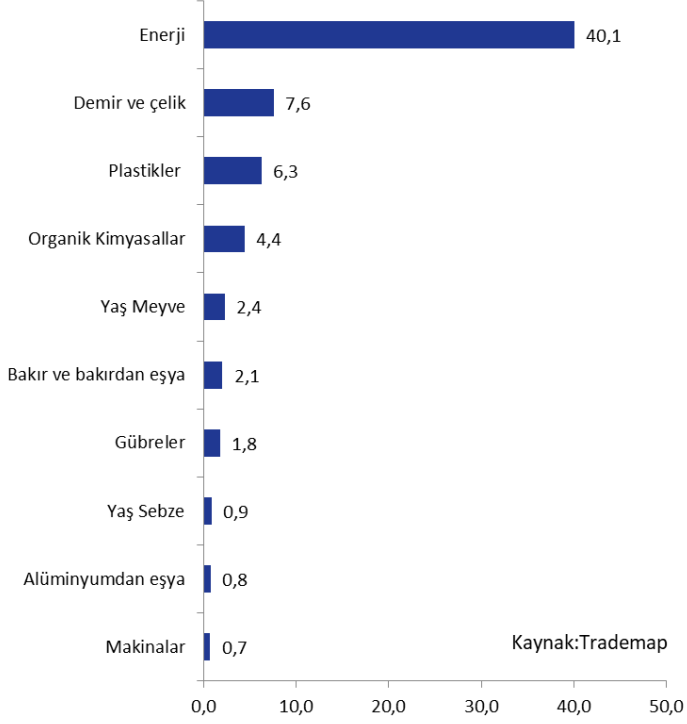
İran dış ticareti genellikle fazla vermektedir. İhracat, 2011 yılında 137 milyar USD ile son 10 yılın rekorunu kırmıştır. Fakat takip eden yıllarda İran dış ticareti bir daha bu ivmeyi yakalayamamıştır. Genellikle 20-50 milyar USD bandında dış ticaret fazlası veren İran, 2019 yılında ihracatın %50 azalması ve ithalatın %7 artmasıyla dış ticaret fazlası 5 milyar USD civarına kadar gerilemiştir. 2020 yılında da benzer durum devam etmiş, ihracat 41 milyar USD'ye ithalat ise 38,8 milyar USD'ye gerileyerek dış ticaret fazlasını 2,2 milyar USD seviyesine düşürmüştür.

2021 yılında, ihracat %83 artarak 75 milyar USD'ye; ithalat ise %36 artarak 53 milyar USD'ye yükselmiştir. Böylece dış ticaret hacmi 128 milyar USD'ye dış ticaret fazlası ise 22 milyar USD'ye yükselmiştir.

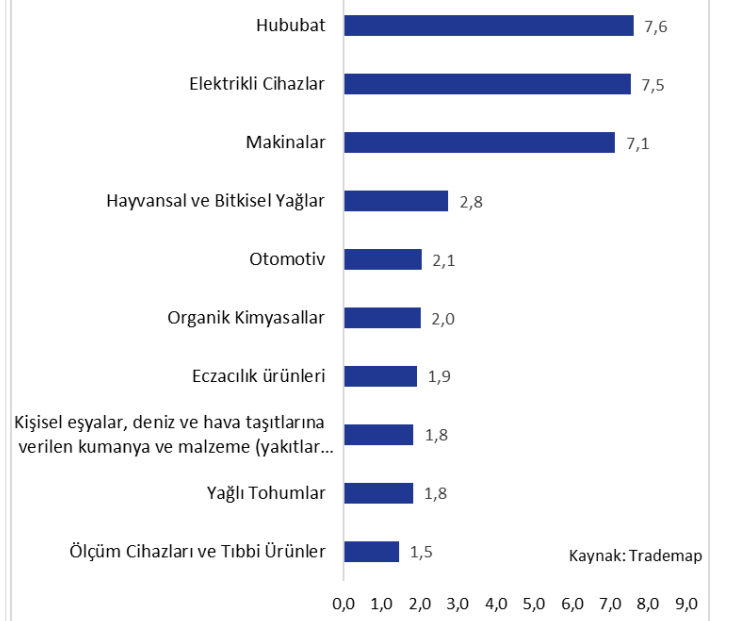
Ürün bazında ticarete ise, 2021 verilerini göre ihracatın %54'ünü enerji sektörü oluşturmaktadır. Bu sektörü %10 ile demir-çelik takip etmektedir. İthalat tarafındaysa, hububat, elektrikli cihazlar, makinalar ve hayvansal-bitkisel yağlar öne çıkmaktadır. Bahsedilen ürün grupları ülke ithalatının %50'sine yakını oluşturmaktadır.

İran'ın İhracatı
(2021, Milyar USD)

İran'ın İthalatı
(2021, Milyar USD)

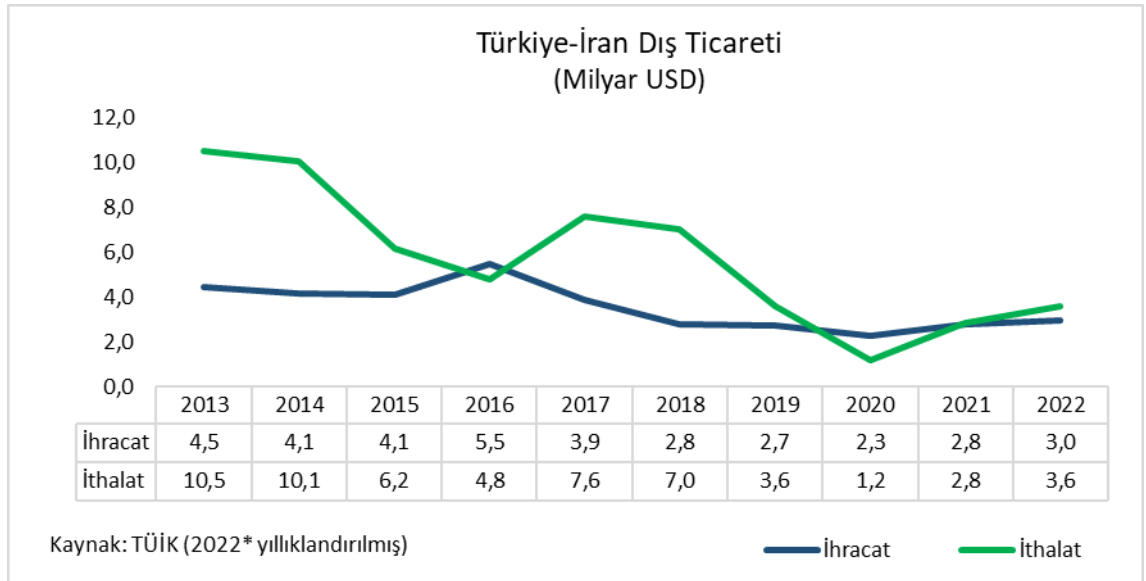
7. TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ

Türkiye, İran ile olan ticaretinde 2016 ve 2020 yılı haricinde net ithalatçı konumunda olup iki ülke arasındaki ticaret hacmi son yıllar haricinde yaklaşık olarak 10 milyar USD seviyesindedir. Son yıllarda ise ticaret hacmi 5 ile 6 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir.

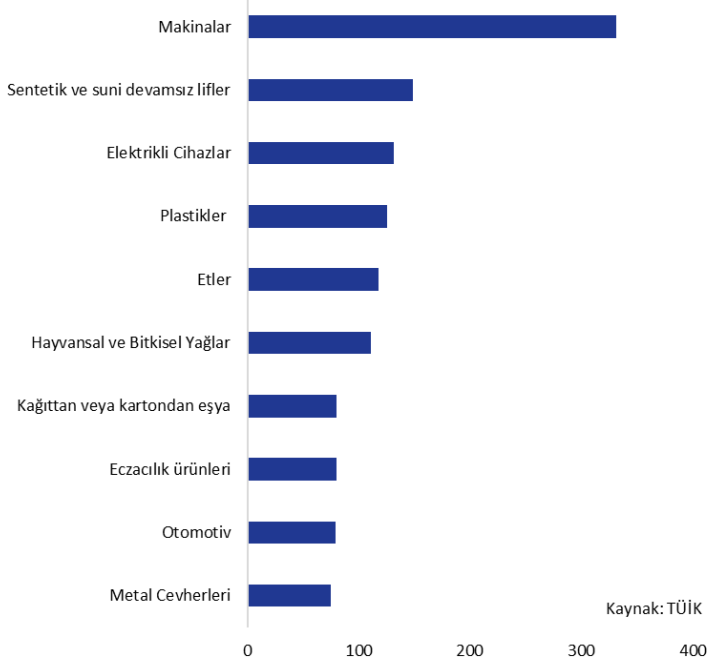
2013-2017 yılları arasında 4 milyar ve biraz üzerinde gerçekleşen ihracat 2018 yılında 2,8 milyar USD'ye ardından 2020 yılında 2,3 milyar USD'ye gerilemiştir. 2021 yılında ise ihracat %23 artarak 2,8 milyar USD seviyesine yükselmiştir. Ancak, hala 2017 yılı öncesi seviyesini yakalayamamıştır. İthalat ise 2018 yılına kadar 7-10 milyar USD bandında gerçekleşirken 2020 yılında 1,2 milyar USD ile en düşük seviyesine gerilemiştir. 2021 yılında ise 2,8 milyar USD'ye yükselmiştir.

2022 yılının Ocak-Temmuz döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %13 artarak 1,7 milyar USD'ye ithalat ise aynı dönemde %56 artarak 2,1 milyar USD'ye yükselmiştir.

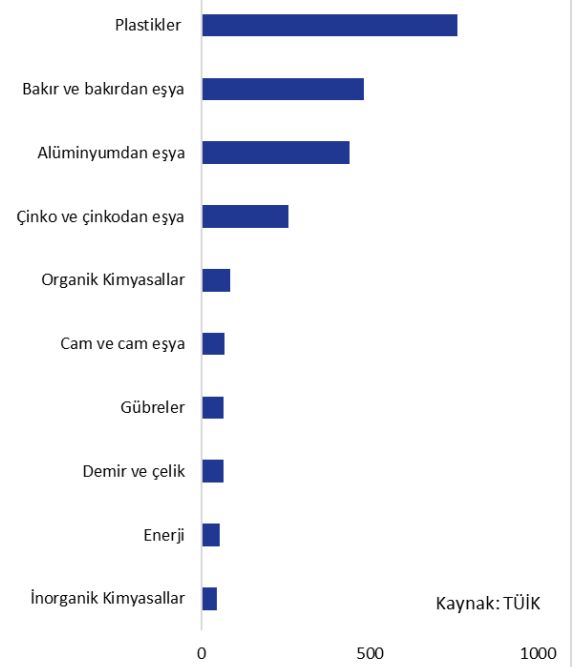
2021 verilerine göre, Türkiye'nin İran'a ihracatında makinalar %15'i, sentetik-suni devamsız lifler %7'yi ve elektrikli cihazlar %6'yı oluşturmaktadır. İran'dan ithalatta ise plastikler, bakır-bakırdan eşya ve alüminyum eşya öne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülkeden olan ithalatın sırasıyla %30, %19 ve %17'sini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin İran'a İhracatı (2021, Milyon USD, ÖTS)

Türkiye'nin İran'dan İthalatı (2021, Milyon USD, ÖTS)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr